

Miljöutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2025-2028

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2025-2028 (SRR 2/2024 rd): Ärendet har lämnats till miljöutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 23.5.2024.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Atro Andersson, finansministeriet
- ekonomichef Timo Jaakkola, miljöministeriet
- konsultativ tjänsteman Heikki Piiparinen, jord- och skogsbruksministeriet
- enhetschef Mikko Nygård, kommunikationsministeriet
- industriråd Juhani Tirkkonen, arbets- och näringsministeriet
- direktör Jarmo Lindén, Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet
- naturtjänstdirektör Henrik Jansson, Forststyrelsen
- utvecklingschef Johanna Vilkuna, Finlands Kommunförbund
- specialsakkunnig Laura Hassi, Finlands Kommunförbund
- ledande expert Mariko Landström, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- direktör Sami Pakarinen, Finlands näringsliv rf
- ekonomisk expert Emil Lemström, Skogsindustrin rf
- livskraftsdirektör Leena Kristeri, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- direktör, näringspolitiska frågor Anu Kärkkäinen, Byggnadsindustrin RT rf
- miljöchef Paloma Hannonen, Finlands naturskyddsförbund rf
- verksamhetsledare Lauri Lehtoruusu, Finlands studieboendestäder rf
- utvecklingsdirektör Sari Timonen, Y-Säätiö.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Regionförvaltningsverken
- Närings-, trafik- och miljöcentralerna
- Ågarna av hyreshus och bostadsrättshus till rimligt pris i Finland – KOVA rf
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC rf.

Utlåtande MiUU 8/2024 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Främjande av omställningen till ren energi

Läget för de offentliga finanserna i Finland är oroväckande när den offentliga sektorns underskott riskerar att permanent stanna på över 3 procent i relation till bnp och den offentliga skulden redan är nästan 80 procent i relation till bnp. Av dessa orsaker har man i planen för de offentliga finanserna varit tvungen att föreslå åtgärder som stärker de offentliga finanserna och får skuldkvoten att börja minska. Enligt utskottet är det förståeligt att besluten bygger på sparbehov. Samtidigt bör det noteras att anslagsramarna för miljöministeriets förvaltningsområde utgör endast cirka 0,3 procent av förvaltningsområdenas sammantagna ram. Anslagen inom statens budgetekonomi uppgår till totalt 244 miljoner euro 2025 och 221 miljoner euro 2028. Anslagen inom förvaltningsområdet minskar med 23 miljoner euro (9 procent) under ramperioden. De minskade anslagen är en följd av inbesparingar i omkostnaderna och av att lånegarantiprogrammet Invest-EU avslutas 2027.

Utskottet välkomnar att regeringen trots pressen på att skära ned i anslagen har beslutat om ett nytt tillväxtpaket för att påskynda investeringar inom arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde. Som en del av paketet kommer det att beredas en skattegottgörelse för stora industriella investeringar som stöder övergången till klimatneutral ekonomi, till exempel för batteri- och väteprojekt och fossilfri stålindustri. Syftet med skattegottgörelsen är att starta upp industriella investeringar av stor skala som utnyttjar el och samtidigt stödja uppbyggnaden av ett industriekosystem för omställningen till ren energi i Finland. Skattegottgörelsen skulle preliminärt uppgå till 20 procent av investeringsbeloppet, dock högst 150 miljoner euro per projekt.

Dessutom stärker regeringen den nya Tesikoncernens möjligheter att främja investeringar genom att omfördela statens placeringstillgångar till koncernen till ett belopp av sammanlagt 300 miljoner euro för direkta investeringar. Syftet är att skapa en hävstångseffekt i den privata riskfinansieringen. Tilläggsatsningar på forskning och utveckling stöder också produktivitetstillväxten. Staten är beredd att kapitalisera byggandet av stamnätet för el och det nya överföringsnätet för vätgas i den omfattning som projekten för övergången till ren energi inom den energiintensiva industrin förutsätter.

I planen för de offentliga finanserna främjas målen för klimatneutralitet sammantaget inom samtliga förvaltningsområden med cirka 2,2 miljarder euro år 2025. Satsningen sjunker till 1,7 miljarder euro år 2028. Anslagsnivån för 2025 höjs av finansieringen enligt Finlands plan för återhämtning och resiliens. Finansieringen upphör 2026. Ungefär hälften av Finlands maximala tilldelning (1,82 miljarder euro) riktas till den gröna omställningen. I fråga om den gröna omställningen riktas anslagsökningar i början av ramperioden särskilt till investeringar i ren energiproduktion.

Utskottet betonar att en trovärdig utveckling mot klimatneutralitet förutsätter omfattande investeringar i ren teknik för att fasa ut fossila bränslen och betydande teknisk utveckling. Samtidigt främjas krisberedskapen och kriståligheten. För att locka investeringar till Finland är det viktigt att kunna erbjuda förutsägbara och attraktiva förhållanden för företagen. Också andra EU-länder och Förenta staterna konkurrerar om samma företag. I planen för de offentliga finanserna kan

Utlåtande MiUU 8/2024 rd

man dra upp riktlinjer för åtgärder genom vilka Finland kan haka på investeringsvågen för den gröna omställningen. Investeringarna realiseras inte av sig själva, utan det krävs förutsägbara förhållanden och en ändamålsenlig riskfördelning. I det rådande geopolitiska läget är det också viktigt att livsmedelsförsörjningen och försörjningsberedskapen inte drabbas av några nedskärningar.

Smidigare miljötillståndsförfaranden och regionförvaltningsreformen

När det gäller att påskynda omställningen till ren energi är det viktigt att beviljandet av miljötillstånd inom miljöministeriets förvaltningsområde förlöper smidigt. Tillståndsbehandlingen kan ytterligare effektiviseras, behandlingstiden förkortas och kvaliteten förbättras genom utveckling av den riksomfattande behörigheten, samordningen av förfarandena och därtill hörande rutiner samt lagstiftningen.

Ett av regeringsprogrammets spetsmål är att främja omställningen till ren energi genom smidigare myndighetsförfaranden och att förbättra förutsägbarheten som en viktig konkurrensfördel för Finland. Syftet med reformen av statens regionförvaltning är att göra tillståndsprocesserna smidigare och att bidra till en mer enhetlig tillstånds- och tillsynspraxis som är oberoende av region. Avsikten är att tillstånds-, styrnings- och tillsynsuppgifter koncentreras till ett nytt sektorsövergripande ämbetsverk som omfattar de ändamålsenliga uppgifterna för Valvira, regionförvaltningsverken och närings-, trafik- och miljöcentralernas ansvarsområde för miljön. I projektet är det viktigt att säkerställa att övergångsfasen inte äventyrar smidigheten i ämbetsverkens pågående tillstånds- och tillsynsprocesser. Samtidigt beaktas statsförvaltningens produktivetsprogram och behovet av att anpassa omkostnaderna.

Reformen av statens regionförvaltning kan medföra betydande fördelar när tillstånds-, styrnings- och tillsynsuppgifter som gäller miljön koncentreras till ett enda ämbetsverk. Det har inte ställts upp några direkta sparmål för projektet. Med hjälp av reformen kan man effektivisera verksamheten och förbättra överföringen av information, när olika funktioner är placerade inom samma myndigheter. Projektet för att förbättra produktiviteten genom utveckling av digitaliseringen av miljötillstånds- och övervakningsförfarandena (Luvake) är nödvändigt för utvecklingen av den elektroniska behandlingen av miljötillstånd. Med hjälp av projektet kan behandlingen av ärenden som gäller miljö- och vattenhushållningstillstånd effektiviseras och påskyndas.

Närings-, trafik- och miljöcentralernas uppgifter när gäller att främja investeringar i projekt i anslutning till omställningen till ren energi rör till exempel planläggning, miljökonsekvensbedömning, olika uppgifter enligt naturvårdslagen samt behovsprövning i fråga om miljötillstånd. I samband med reformen av regionförvaltningen överförs en del av närings-, trafik- och miljöcentralernas miljöuppgifter och sakkunniga till de nya livskraftscentralerna och en del till det riksomfattande tillstånds- och tillsynsverket. När personalresurserna fördelas mellan olika organisationer är det dock viktigt att se till att det finns tillräcklig kompetens i bägge organisationerna.

Utskottet betonar behovet av att säkerställa att miljömyndigheten har tillräckliga resurser för sina uppgifter både i fråga om tillsynen och tillståndsbehandlingen. Tillräckliga resurser och tillräcklig kompetens måste säkerställas i alla situationer för att man ska kunna försäkra sig om att tillståndsbehandlingen förlöper smidigt och att besluten håller hög kvalitet. När tillståndsbehand-

Utlåtande MiUU 8/2024 rd

lingen håller hög kvalitet främjas uppnåendet av målen som gäller den biologiska mångfalden och miljökraven. Samtidigt gynnas också projektens sociala acceptans och medborgarnas egendoms- skydd. Beslut som håller hög kvalitet bidrar också till att besluten inte ändras i besvärshörsfasen. Det sker inga ändringar i tilläggsfinansieringen för att trygga rättsvården. Det är viktigt, eftersom be- svär som gäller miljötillstånd i huvudsak riktas till Vasa förvaltningsdomstol och ärendebalansen är stor. Tiden för ändringssökande måste också kunna förkortas för att de totala behandlingstider- na för projekten ska kunna hållas på en skälig nivå.

Utskottet betonar på ett allmänt plan vikten av att man också inom miljöministeriets förvaltnings- område kan utöva effektivt föregripande inflytande i EU-ärenden för att beakta nationella sär- drag. Därför är det trots nedskärningarna i anslagen viktigt att man med de befintliga medlen och personalresurserna säkerställer en effektiv och högklassig skötsel av EU-ärenden och ett effek- tivt påverkansarbete. Det kan kräva prioriteringsbeslut i fråga om vilka uppgifter man frångår inom förvaltningsområdet, vilka uppgifter som kan utföras med mindre resurser eller vilka upp- gifter som kan överföras på någon annan inom statsförvaltningen. Också arbets- och näringsmi- nisteriets förvaltningsområde har i samband med genomförandet av EU:s klimatpolitiska paket Fit for 55 fått extra många motsvarande tilläggsuppgifter som förutsätter omprioriteringar. Den nya regleringen har medfört en betydande administrativ börda.

Naturvård och vattenvård

Bekämpningen av förlusten av den biologiska mångfalden kräver en lika omfattande förändring i samhället som begränsningen av klimatförändringen. Klimatförändringen förvärrar också förlus- ten av den biologiska mångfalden, alltså är de på många sätt kopplade till varandra. Utskottet an- ser det vara viktigt att man i regeringsprogrammet för regeringen Orpo har förbundit sig att för- söka stoppa förlusten av den biologiska mångfalden. Finlands förmåga att anpassa sig till klimat- förändringen stöds genom stärkande av den biologiska mångfalden bland annat så att bekämp- ning av främmande arter effektiviseras och en aktiv naturvård i ekonomiskogar främjas. Enligt re- geringsprogrammet är avsikten också att bereda en verksamhetsmodell som vid sidan av bnp mä- ter den totala hållbarheten, det vill säga välfärden, den ekonomiska lönsamheten och miljöns tillstånd. Alla branscher bör utarbeta mångfaldsfärdplaner som också med tanke på samhällseko- nomin ger förståelse för den ekonomiska aktivitetens beroende av naturen och det mervärde den erbjuder. Enligt regeringsprogrammet är målet att möjliggöra ny flerkanalsfinansiering för de mest verkningsfulla åtgärder som inkluderas i pilotförsök. Till stöd för företagen utvecklas en verksamhetsmodell som innebär att åtgärder styrs till att minska verksamhet som ökar förlusten av den biologiska mångfalden.

Utskottet anser det vara viktigt med tanke på uppnåendet av målen för biologisk mångfald att an- slagen för naturvård också i fortsättningen riktas till genomförandet av programmen Metso och Helmi och till målen i EU:s biodiversitetsstrategi. I ett brett perspektiv beräknas anslagen för na- turvård inom miljöministeriets förvaltningsområde uppgå till cirka 94—95 miljoner euro per år under ramperioden. Inom ramen för skyddet av Östersjön och vattendragen fortsätter genomför- andet av åtgärdsprogrammen för vatten- och havsvård, med särskild fokus på att förbättra Skär- gårdshavets tillstånd. För vattenskydd anvisas under ramperioden 16,3 miljoner euro per år. Pro- grammet för vandringsfisk (Nousu) och projektet för att förbättra andfåglarnas tillstånd (Sotka) tilldelas också årligen finansiering som en del av livsmiljöprogrammet Helmi.

Utlåtande MiUU 8/2024 rd

Skyddet av värdefulla skogsobjekt som ägs av privata skogsägare fortsätter baserat på frivillighet, det vill säga med stöd av Metso-programmet. Enligt regeringsprogrammet ska de av statens återstående gamla och orörda skogar som uppfyller de nationella kriterierna skyddas. Utskottet anser att skyddet av dessa skogar är viktigt. En offentlig myndighet bör kartlägga de skogar som uppfyller kriterierna. Utskottet påpekar att det är viktigt att skyddet baserar sig på frivillighet och att fastställandet av skyddskriterier för statliga markområden i praktiken i strid med sitt syfte inte leder till att enskilda markägares skogar faller utanför det ekonomiska nyttjandet.

Anslagen för Forststyrelsens offentliga förvaltningsuppgifter inom förvaltningsområdet uppgår i genomsnitt till 6,8 miljoner euro per år. Intäktsföringen från Forststyrelsen höjs under ramperioden stegvis från 120 miljoner euro med 20 miljoner euro per år fram till 2028. Den ökade intäktsföringen förutsätter inte att de avverkningsmål som uppställts i Forststyrelsens naturresursplaner höjs.

Utskottet konstaterar att uppgifterna inom Forststyrelsens naturtjänster har utökats betydligt under 2000-talet. Sammanlagt 12 nya nationalparker har inrättats och historiska värdeobjekt och försvarsmaktens befästningsverk såsom Skanslandet har överförts från Museiverket till Forststyrelsen. Minskningen av naturtjänsternas finansiering med 12 procent fram till 2028 utmanar underhållet av friluftslederna inom det utvidgade nationalparksnätet och skötseln av historiska värdeobjekt. Det är därför viktigt att naturtjänsterna satsar kraftigt på att reformera verksamheten, på digitala tjänster och på att förbättra produktiviteten och därigenom säkerställa framtida verksamhetsförutsättningar. I fortsättningen kan det också finnas behov av att stärka finansieringsbasen. Enligt regeringsprogrammet är avsikten att stärka nationalparkernas finansieringsbas i form av frivilliga besöksavgifter och utreda möjligheterna att utnyttja de avgifter som tas ut av samarbetsföretagen.

Byggd miljö och träbyggande

Mer än 30 procent av Finlands växthusgasutsläpp kommer från byggnader. För att målet om klimatneutralitet ska nås är det viktigt att minska energiförbrukningen inom byggandet och förbättra byggnadernas energiprestanda. Ett sätt för detta har varit programmet för en koldioxidsnål byggd miljö, vars syfte var att påskynda ibruktageandet av sådan teknik och sådana tjänster och handlingsmodeller inom byggbranschen som bekämpar klimatförändringen och stöder koldioxidsnålhet och nya verksamhetssätt samt ökar produktiviteten. Utskottet anser det vara viktigt att detta arbete fortsätter i praktiken och att lagstiftningen ses över för att påskynda träbyggandet samt att exportmöjligheterna inom branschen förbättras. Träbyggande är en betydande del av kolbindande byggande med lång livstid.

Räntestådslön för bostadsproduktion

Det viktigaste bostadspolitiska målet i regeringsprogrammet är att främja en fungerande bostadsmarknad. För att målet ska nås sörjer regeringen för en tillräcklig bostadsproduktion som erbjuder mångsidigt boende till skäligt pris. Utgångspunkten för regeringsprogrammets mål är att högklassigt boende till skäligt pris främjas genom fritt finansierat bostadsbyggande och att den statligt stödda Ara-produktionen minskas på ett kontrollerat sätt. Dessutom vill man mer effektivt än i nuläget rikta det offentligt understödda bostadsbeståndet till de mest utsatta hushållen.

Utlåtande MiUU 8/2024 rd

Utskottet påpekar att beslutet om att inte rikta någon finansiering till produktionen av nya bostadsrättshus 2026–2027 medför en betydande förändring i bostadspolitiken. Bevillningsfullmakten för räntestödslån som beviljas ur Statens bostadsfond dimensioneras utifrån konjunkturläget i enlighet med regeringsprogrammet och finanspolitiska ministerutskottets beslut. Bevillningsfullmakten för 2025 är 1,75 miljarder euro 2025 och för 2026–2027 sammanlagt 2 miljarder euro. Husbolag som har ekonomiska svårigheter kan beviljas understöd till ett belopp av 2,6 miljoner euro per år. Fullmakten för rivningsackord och begränsningsackord uppgår till totalt 8 miljoner euro per år och fullmakten för rivningsunderstöd till 5 miljoner euro. Nivån på investeringsunderstödet för grupper med särskilda behov sänks från 43 miljoner euro till 15 miljoner euro per år, men så att finansieringen av bostadsobjekt för personer med funktionsnedsättning tryggas.

Utskottet konstaterar att byggandet i allmänhet och bostadsbyggandet i synnerhet är en konjunkturkänslig bransch. Bostadsbyggandet var länge på en hög nivå, vilket för sin del har gjort det möjligt för urbaniseringen att fortsätta i snabb takt. Byggkonjunkturen började gå nedåt 2022, när den snabba räntehöjningen höjde kostnaderna för ägarboende, minskade bostadsköpen, sänkte intäkterna på den privata hyresmarknaden och sänkte värdet på objekten och tvingade till en höjning av hyrorna för Ara-bostäder. Syftet med Ara-produktionen är bland annat att jämna ut konjunkturen inom bostadsbyggandet. Under 2010-talet var Ara-produktionen rätt så stor, även om bostadsbyggandet på marknadsvillkor ökade kraftigt. Det innebär att de kontracykliska effekterna uteblev. Det skulle vara bra att tygla bostadsbyggandets konjunkturkänslighet. Om byggandet kraftigt avtar eller till och med upphör på tillväxtorterna kan det leda till att bostäder i fortsättningen saknas i de områden där det finns en stor efterfrågan på dem. När marknadsmekanismen fungerar anpassas också bostadsbyggandet till konjunkturläget, kostnaderna för byggandet sjunker, utbudet försvinner från marknaden och priserna på nybyggen sjunker. Man bör därför sträva efter att genomföra eventuella åtgärder för att jämna ut konjunkturförändringarna inom bostadsbyggandet så att de inte stör marknadsmekanismen. Utskottet konstaterar att Ara-produktionens andel av alla nybyggen steg från 15 till 45 procent 2023, alltså har Ara-produktionen haft en klart stimulerande effekt efter att den fritt finansierade bostadsproduktionen drastiskt minskade.

Fullmakt för investeringsunderstöd för grupper med särskilda behov

Staten stöder boende för grupper med särskilda behov förutom med räntestödslån också med investeringsunderstöd som Ara beviljar för byggande och ombyggnad av bostäder avsedda för grupper med särskilda behov. Med grupper med särskilda behov avses äldre personer, personer med funktionsnedsättning, rehabiliteringsklienter inom mentalvården och missbrukarvården, studerande samt ungdomar som behöver särskilt stöd. Målsättningarna för Ara-boendet för grupper med särskilda behov har inte alltid något direkt samband med uppnåendet av de bostadspolitiska målen, utan en stor del av produktionen av Ara-bostäder för grupper med särskilda behov stöder social- och hälsovårdssektorns verksamhet. Med investeringsunderstöden kompenseras de särskilda investeringskostnader som uppkommer i och med att bostäderna för grupper med särskilda behov förutsätter större gemensamma utrymmen och servicelokaler samt särskilda lösningar.

Utskottet konstaterar att fullmakten att bevilja understöd för grupper med särskilda behov i enlighet med den skrivning som gäller ändamålet torde vara tillräcklig för projekt för personer med funktionsnedsättning och långtidsbostadslösa. Däremot kommer andra grupper, såsom rehabiliteringsklienter inom mentalvården, äldre, studerande, minnessjuka och unga, att hamna utanför

Utlåtande MiUU 8/2024 rd

investeringsunderstödet. Utskottet påpekar att de studerande i planen för de offentliga finanserna från och med den 1 augusti 2025 inte får bostadsbidrag utan bostadstillägg till studiestödet, vilket minskar de studerandes stödbelopp. Trycket på förmånliga boendelösningar ökar och användningsgraden för studentbostäder är hög, eftersom antalet studerande som antas till högskolorna har ökat och antalet internationella studerande är på uppgång. Med nuvarande användningsgrad kan sektorn för studentbostäder inte svara på den ökande efterfrågan utan att det i betydande mån byggs fler bostäder. I nuläget finns det knappt några lediga bostäder.

Rivningsackord

På grund av polariseringen på bostadsmarknaden anser utskottet det vara ytterst viktigt att det i planen för de offentliga finanserna anvisas en fullmakt för rivningsackord och begränsningsackord för 2025–2028 till ett sammanlagt årligt belopp på 8,0 miljoner euro. Rivningsackorden uppmuntrar hyreshusbolagen att i tid se till att anpassa fastighetsbeståndet. Samtidigt minskar statens risker, som i synnerhet hänför sig till borgensansvar för hyreshusbolagens lån i områden där befolkningen minskar. Det bör också vara möjligt att slå samman ett gammalt lån, som tagits för att låta bygga ett hus, med ett tidigare ombyggnadslån eller ett nytt ombyggnadslån så att de bildar ett nytt lån. Utskottet betonar att bostadspolitikerna blir allt mer polariserad och att det behövs olika lösningar på utmaningarna i tillväxtcentrumen och i regioner där befolkningen minskar.

MBT-avtalen

Hur Ara-produktionen fördelas regionalt styrs genom statsrådets årliga dispositionsplan, enligt vilken produktionen ska riktas till de största tillväxtcentrumen och i synnerhet till Helsingforsregionen. Nästan 90 procent av Ara-produktionen 2023 riktades till de sju största stadsregionerna med vilka staten har ingått avtal om markanvändning, boende och trafik (MBT). Över hälften av de nya bostäderna byggs i huvudstadsregionen och Helsingfors kranskommuner. MBT-avtalen är således en väsentlig del av den nationella stadspolitikerna.

Bostadssegregationen har väckt stor oro under den senaste tiden och bostadsrättsproduktionens roll som verktyg för att förebygga segregation har lyfts fram vid utskottets sakkunnigutfrågning. Också produktionen av Ara-bostäder kan vara både ett verktyg för att kontrollera segregationen och för att öka den, om det byggs många Ara-bostäder på ett och samma ställe. Utskottet betonar att de kommunala beslutsfattarna har en nyckelroll i genomförandet av Ara-produktionen och att den statliga styrningen hittills främst har varit beroende av MBT-avtalen. Bostadspolitikerna kan inverka på segregationen, men den ojämna fördelningen av de ekonomiska resurserna kan anses vara den främsta orsaken till segregationen. För att ingripa i detta skulle det krävas en utjämning av inkomst- och förmögenhetsskillnaderna genom politiska åtgärder, av vilka endast en del omfattas av bostads- och stadspolitikerna.

Programmet för att eliminera långtidsbostadslöshet

Utskottet välkomnar att det i planen för de offentliga finanserna anvisas 4–5 miljoner euro per år 2025–2026 för ett program för att eliminera långtidsbostadslöshet. Av anslagen utgör 3,65–4,65 miljoner euro programfinansiering. Antalet bostadslösa har nästan oavbrutet följt en sjunkande trend och minskat från 18 000 år 1986 till knappt 4 000 år 2023. Aras investeringsunderstöd har

Utlåtande MiUU 8/2024 rd

haft en betydande roll vid anskaffningen av nya bostäder. Bostadslösheten kan inte bekämpas enbart genom utbudet av Ara-hyresbostäder, utan bostadslösa behöver ofta andra åtgärder inom ramen för det boendesociala arbetet. Med hjälp av boenderådgivning har man lyckats stödja dem som löper störst risk för bostadslöshet. Satsningarna lönar sig, eftersom i synnerhet kostnaderna för den långvariga bostadslösheten har bedömts vara rätt så stora för samhället.

Långsiktigare bostadspolitik

Det har länge funnits en ganska enhetlig syn på de grundläggande målsättningarna för bostadspolitiken. Traditionellt har man genom bostadspolitiken strävat efter en fungerande bostadsmarknad, balanserade bostadsområden och boende av hög kvalitet. På en fungerande bostadsmarknad är priset på bostäderna skäligt, bostadsproduktionen tillräcklig och utvecklingen av bostadspri-serna stabil. Balanserade bostadsområden förebygger segregation och stöder invånarnas välbefin-nande. Tyngdpunkterna i de bostadspolitiska åtgärderna har dock varierat under olika regerings-perioder.

Miljö- och klimatminister Kai Mykkänen tillsatte hösten 2023 en utredningsgrupp med uppgiften att bedöma den statsunderstödda bostadsproduktionen, statens bostadsfond och indirekta stöd¹. Utredningsgruppens politiska rekommendationer gäller utveckling av finansieringssystemet, bekämpning av segregation, val av boende, modeller för delägarskap, ställningen för statens bostadsfond, konjunkturpolitik, förbättring av kunskapsunderlaget, utnyttjande av EU:s finansie-ringsprogram och Aras roll som myndighet. Det behövs ett flexiblere finansieringssystem för att möjliggöra en bredare finansieringsbas och produktionen bör vara kontracyklisk. När det gäller det nuvarande räntestödet på 40 år föreslår arbetsgruppen att långgivaren och gäldenären fritt får förhandla om lånetiden och andra lånevillkor och att stöd och motsvarande begränsningar ses över exempelvis vart tionde år.

Statens bostadsfond har haft en central roll när det gäller att stödja produktionen av bostäder till rimligt pris. Utredningsgruppen, som granskade bostadsproduktionens roll, utveckling och finan-siering, identifierade inte några sådana mekanismer med vilka bostadsfondens inkomstflöde skul-le kunna ökas avsevärt. Gruppen påpekade också det som bostadsfondens direktion lyft fram om att tillgångarna håller på att sina. Från Statens bostadsfond görs även 2024–2026 extra intäktsfö-ringar till statsbudgeten till ett belopp av 800 miljoner euro för finansiering av det investerings-program som fastställts i regeringsprogrammet. Statens bostadsfonds balansräkning låg vid ut-gången av 2023 på cirka 5,3 miljarder euro, samlingskontot hos staten på 3,2 miljarder euro och borgensansvaren på 19,8 miljarder euro. Utredningsgruppen konstaterade att de räntestöd och borgensförbindelser som i dag betalas via fonden sannolikt kommer att ingå i statsbudgeten. En-ligt gruppen är det möjligt att detta bidrar till att öka osäkerheten om hur finansieringen ska räcka till för projekt som har en lång planeringstid. Dessa risker bör hanteras genom ökad flexibilitet både i fråga om verksamheten och budgeten. För att möjliggöra flexibilitet i budgeten diskutera-de arbetsgruppen bland annat möjligheten att använda fullmakterna över ett år, överföringen av den konjunkturrelaterade delen av räntestödsutgifterna utanför ramen samt dimensioneringen och användningen av fullmakterna via tilläggsbudgetsprocessen.

¹ (Miljöministeriets publikationer 2024:8 Betydelsen hos och utvecklingen av offentligt stödd bostadspro-duktion på 2020-talet; Markus Lahtinen, Essi Eerola, Matti Kuronen och Hannu Ruonavaara)

Utlåtande MiUU 8/2024 rd

Utskottet betonar behovet av att sträva efter att göra bostadspolitiken mer långsiktig och förutsägbar när det gäller strategiska frågor. Ara-systemet har en egen viktig plats som en del av stödsystemet för boende, men systemet behöver fungera bättre på många sätt. Också den minskade balansomslutningen hos Statens bostadsfond tvingar till att överväga vilka strukturella ändringar som behövs i framtiden. Utskottet anser det vara viktigt att regeringen följer genomförandet av åtgärderna i regeringsprogrammet och vid behov vidtar korrigerande åtgärder, om konsekvensbedömningarna visar sig vara felaktiga eller otillräckliga.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 22.5.2024

I den avgörande behandlingen deltog

vice ordförande Eveliina Heinäluoma sd
medlem Pauli Aalto-Setälä saml
medlem Marko Asell sd
medlem Noora Fagerström saml
medlem Petri Huru saf
medlem Vesa Kallio cent
medlem Mai Kivelä vänst
medlem Johan Kvarnström sd
medlem Pinja Perholehto sd
medlem Jorma Piisinen saf
medlem Mikko Polvinen saf
medlem Tere Sammallahti saml
medlem Saara-Sofia Sirén saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.

Utlåtande MiUU 8/2024 rd Avvikande mening 1

Avvikande mening 1

Motivering

Klimat- och miljöpolitiken

Nedskärningarna i naturskyddet, bekämpningen av klimatförändringen och miljöförvaltningens resurser, såsom tillståndsförfarandena, kommer inom den närmaste framtiden att medföra mer extra kostnader än faktiska besparingar. Regeringen Orpos åtgärder innebär allt sämre möjligheter att hantera klimat- och naturkrisen, samtidigt som de största hoten i vår tid förvärras ytterligare.

När regeringens klimatpolitik går i fel riktning innebär det sämre förutsebarhet och omständigheter för företagen. Hållbar tillväxt förutsätter fortsatta satsningar på den gröna omställningen och på naturkapitalet: bättre indikatorer, nya styrmedel, slopande av stöd som upprätthåller den fossila ekonomin, miljöförvaltning samt skydds- och restaureringsåtgärder.

Enligt Europeiska miljöbyråns bedömning förvärras klimatriskerna snabbare än Europa hinner förbereda sig på dem. Europa blir varmare, människornas villkor för ett gott liv och försörjning försvagas och vi har ingen tid att förlora.

Finansieringen av naturvården minskade redan i början av statsminister Orpos regeringsperiod. Nedskärningarna i finansieringen äventyrar uppnåendet av Finlands mål som gäller den biologiska mångfalden och klimatet. Finland har åtagit sig att stoppa förlusten av den biologiska mångfalden också i internationella avtal och som en del av EU:s biodiversitetsmål.

Om finansieringen av naturvården inte kan höjas, bör detta kompenseras genom effektiva lagstiftningsåtgärder till förmån för naturen och klimatet. Så är det dessvärre inte. För att trygga naturen behövs en naturlag i likhet med klimatlagen. Vi behöver prissätta olägenheter för naturen, såsom klimatutsläpp. Det krävs alltså ekonomiska styrmedel för att bekämpa artförlusten. De är de effektivaste åtgärderna i klimatpolitiken, liksom bland annat utsläppshandeln har visat.

Det svaga läget i de offentliga finanserna gör det allt viktigare att använda de offentliga medlen kostnadseffektivt. Företagsstöden ska i fortsättningen granskas som en del av planen för de offentliga finanserna och omstyrningen av företagsstöden inledas på sätt som främjar en ekologiskt och socialt hållbar ekonomi i framtiden. Enligt flera undersökningar stimulerar de befintliga företagsstöden inte produktivitetstillväxten, utan de är till sin karaktär bevarande. Genom beskattning av miljöolägenheter kan företag och hushåll styras till hållbar konsumtion och produktion. Vi kan inte godta regeringens beslut att lägga ned forskningssektionen för företagsstöd, som verkat sedan år 2019.

Regeringen skulle kunna börja med att införa en förändringsavgift för markanvändning, som redan har utretts under två regeringsperioder. Man har också framfört för regeringen att den skulle slopa de skattestöd som upprätthåller den fossila ekonomin.

Utlåtande MiUU 8/2024 rd Avvikande mening 1

Smidigare tillståndsförfaranden

Regeringen har lovat att göra behandlingen av tillstånd smidigare och främja ett projekt med en enda kontaktpunkt, men de massiva nedskärningarna i statsförvaltningen hotar att undergräva grunden för dessa reformer och orsaka extra kostnader. Dessutom är det oroväckande hur nedskärningarna genomförs samtidigt som regionförvaltningsreformen förs vidare. När det gäller tidpunkten för genomförandet av statens produktivitetsprogram och de ytterligare besparingar som föreslås i planen för de offentliga finanserna bör man beakta att tjänsterna bör tillhandahållas utan dröjsmål och smidigt också under beredningen av regionförvaltningsreformen 2025–2026. Reformen av regionförvaltningen är en av regeringsperiodens största satsningar för att göra tillståndsförfarandena smidigare och effektivisera myndighetsarbetet. Vi stöder regionförvaltningsreformen, men den måste genomföras så att miljökraven och miljötillstånden tillgodoses på ett högklassigt sätt. Vidare måste man trygga behövliga personalresurser och enhetliga arbetssätt, ställningen och deltagandet för ide berörda grupperna och de som orsakas olägenheter samt ett omfattande nätverk av verksamhetsställen i hela landet.

Personalkostnaderna utgör den största kostnadsposten inom handläggningen av ärenden som gäller miljö- och vattenhushållningstillstånd. Personalnedskärningar som drabbar behandlingen av tillståndsärenden skulle leda till att servicenivån sjunker och att den genomsnittliga behandlingstiden för ansökningar förlängs. Detta skulle sannolikt också leda till att genomförandet av nya investeringsprojekt som främjar sysselsättning och livskraft fördröjs. Åtgärden strider mot regeringsprogrammet. I regeringsprogrammet föreslås det att en smidig behandling av tillståndsärenden som gäller investeringar och grön omställning ska säkerställas. Det är viktigt att hålla fast vid detta under valperioden.

Bostadspolitik

Läget inom byggandet och bostadsproduktionen är historiskt svårt. Branschen befinner sig i en kris och regeringens politik är inte tillräcklig för att underlätta situationen. Utsikterna för bostadsbyggandet är höljda i dunkel; en svag tillväxt förutspås först nästa år. Den svåra ekonomiska krisen inom branschen hotar att försvåra tillväxten inom branschen och den ekonomiska tillväxten i hela landet, eftersom byggandet har en betydande roll för Finlands ekonomi.

Enligt planen för de offentliga finanserna sänks nivån på fullmakten att bevilja investeringsunderstöd för grupper med särskilda behov ur Statens bostadsfond från 43 miljoner euro till 15 miljoner euro per år 2025–2028, dock så att finansieringen av investeringsobjekt för boende för personer med funktionsnedsättning tryggas. Vi anser att beslutet är mycket dåligt både ur ett bostadspolitiskt perspektiv och med tanke på konjunkturläget. Nedskärningen är enorm, eftersom den tidigare fullmakten på 43 miljoner euro redan var mindre än hälften av den ursprungliga finansieringsnivån.

Beslutet kommer att ytterligare försämra det svåra läget inom byggbranschen. Omkring en tredjedel av all statligt stödd Ara-produktion har varit riktad till grupper med särskilda behov. Det finns en växande efterfrågan på understöden särskilt inom projekt för socialt seniorboende och servicebostäder. Ännu 2023 uppgick investeringsunderstöden till 120 miljoner euro.

Utlåtande MiUU 8/2024 rd Avvikande mening 1

Enligt uppgifter från början av maj 2024 hade Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (Ara) fått ansökningar om bostadsprojekt för grupper med särskilda behov till ett belopp av cirka 295 miljoner euro. Ara har redan reserverat 100 miljoner euro för dessa projekt. Eftersom fullmakten att bevilja understöd enligt planen för de offentliga finanserna ligger på 15 miljoner euro per år 2025–2028, räcker den inte till för närapå alla de projekt som Ara redan har reserverat understöd för, än mindre för de ansökningar som kommit in. På grund av den betydande minskningen av understödsfullmakten har Ara i slutet av mars 2024 slutat ta emot bostadsprojekt som gäller investeringsunderstöd för grupper med särskilda behov. Eftersom man i enlighet med regeringens rambeslut tryggar investeringsunderstöden för objekt som gäller boende för personer med funktionsnedsättning, återstår det i praktiken mycket lite av fullmakten att bevilja understöd för bostadsproduktion för andra grupper med särskilda behov. Det innebär att man i praktiken knappt alls kan inleda ny bostadsproduktion med investeringsunderstöd till exempel för äldre personer, rehabiliteringsklienter inom mentalvården och missbrukarvården, studerande eller bostadslösa. Särskilt med tanke på projekt för socialt seniorboende och servicebostäder kommer den knappa fullmakten att ha negativa konsekvenser också för välfärdsområdena och deras förmåga att begränsa sina utgifter.

Regeringen har också beslutat att före utgången av 2025 sluta bevilja lån för nya bostadsrättsbostäder, vilket innebär att en populär form av boende till skäligt pris försvinner från bostadsmarknaden. Istället för att slopa hela systemet hade man kunna utveckla lagstiftningen om bostadsrättsboende. Det finns efterfrågan på bostadsrättsbostäder och ett behov av dem också inom bostadspolitiken.

En omfattande nedläggning av Ara-produktionen leder till färre besittningsformer för boendet samtidigt som bostadsområdena blir mindre socialt blandade. De stora städerna har inte avstått från den strategiska grundtanken enligt vilken man eftersträvar stadsdelar som präglas av mångfald och social integration. Det är också en fråga om säkerhet. Om man avvecklar Ara-produktionen uppnår regeringen inte heller sitt mål om att eliminera bostadslösheten. Bostadslösheten försvinner inte om det inte finns bostäder med skäliga boendekostnader, alltså har den statligt stödda produktionen av bostäder till skäligt pris en avgörande roll när det gäller att eliminera bostadslösheten. Vi efterlyser en bedömning av hur avvecklingen av investeringsunderstöden påverkar utbudet av boendeservice.

Boenderådgivning

Försökslagen om boenderådgivning är i kraft mellan 2023 och 2027 och syftet med den är att uppmuntra kommunerna att förbättra tillgången till boenderådgivning för alla sina invånare oberoende av besittningsgrunden för bostaden. Tillgången till boenderådgivning förbättrades under det första året som lagen var i kraft.

Vi anser att regeringsprogrammets riktlinje att halvera anslaget för boenderådgivning för att rikta understödet bättre är skadlig. Regeringens misslyckade bostadspolitik i kombination med de kraftiga nedskärningarna i den sociala tryggheten kommer sannolikt att öka och inte minska behovet av boenderådgivning under de närmaste åren.

Utlåtande MiUU 8/2024 rd Avvikande mening 1

Regeringen bör berätta hur anslaget kan riktas bättre än tidigare, eftersom understödet redan tidigare har riktats rätt och precis för det ändamål det är avsett för. Enligt KOVA rf, som är en branschorganisation för allmännyttiga bostadsorganisationer i Finland, rör sig det faktiska anslagsbehovet för boenderådgivning mellan 6 och 7 miljoner euro per år. Nu finns det risk för att boenderådgivningen i kommunerna måste skäras ned eller rentav dras in helt och hållet.

Inlösningslagen revideras på ett sätt som försvårar kommunernas markförvärv

Det svåra läget inom bostadsproduktionen i kommunerna kommer att fortsätta när man bereder en reform av inlösningslagen, där markägaren betalas en procentuell höjning över marknadspriset. Bakgrunden till detta är eventuellt behovet av att höja de ersättningar som markägarna får vid inlösningar av kraftledningar. Reformen gäller dock också kommunernas markförvärv, även om de till 95 procent baserar sig på frivilliga köp, det pris på råmark som kommunerna betalar är minst 3–5 gånger så stort som priset på skogs- och åkermark och markägaren får betydande skattelättnader när han eller hon säljer mark till kommunen.

Utifrån Sveriges erfarenheter av motsvarande reform vet man att en höjning av ersättningarna höjer köpesumman inom den frivilliga markförsäljningen. Kommunernas markförvärv uppgår på årsnivå till cirka 150 miljoner euro. Till exempel en höjning på 15–25 procent ökar kommunernas kostnader med 25–40 miljoner per år. Dessutom befaras detta bli ett återkommande problem som leder till att kostnaderna ökar varje år när den höjda köpesumman blir det nya marknadspriset, på vilken en ny höjning betalas vid följande köp/inlösen. Vid beredningen av lagen om samhällsutveckling har det framförts strävanden efter att skyldigheterna för sådana markägare som drar nytta av detaljplanen att delta i kostnaderna för samhällsbyggande överförs till kommunerna. Kommunernas kostnader för samhällsbyggande uppgår till över en miljard euro per år. Även en liten ändring som begränsar markägarens skyldighet att baserat på värdeökningen delta i kostnaderna för samhällsbyggande höjer kommunernas kostnader med tiotals miljoner euro. Vi anser att det i samband med revideringen av inlösningslagen är ytterst viktigt att trygga kommunernas markförvärv för bostadsproduktion utan en massiv kostnadsökning.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 22.5.2024

Eveliina Heinäluoma sd
Pinja Perholehto sd
Marko Asell sd
Johan Kvarnström sd

Utlåtande MiUU 8/2024 rd Avvikande mening 2

Avvikande mening 2

Motivering

I regeringen Orpos plan för de offentliga finanserna fortsätter en rekordstor skuldtagning och man har inte lyckats göra val och nödvändiga reformer för att nå ens de klimat- och naturmål som fastställts i regeringsprogrammet.

Man har börjat tackla underskottet i statsfinanserna genom ett flertal nedskärningar. Nedskärningarna drabbar fortfarande samma människor och områden. Tillväxt- och produktivitetåtgärderna har endast en liten roll och riktas inte jämlikt till olika delar av landet och olika typer av företag. Östra Finland lämnas nästan helt och hållet åt sitt öde.

I planen för de offentliga finanserna borde man ha kunnat göra tydligare val för att finansieringen ska riktas till projekt med genuint genomslag och för att hela Finland ska bli beaktat. Nu återstår det för kommande generationer inte bara att lösa klimat- och naturkrisen utan också att axla en massiv skuldbörda.

Nedskärningar

De betydande nedskärningarna inom miljöministeriets förvaltningsområde fortsätter. Till miljöministeriets förvaltningsområde hör uppgifter som ministeriet ska kunna utföra jämlikt i hela landet och över landets gränser. Särskilt oroväckande är hur myndighetsresurserna ska räcka till för en korrekt och snabb behandling av de miljötillstånd som miljölagstiftningen kräver.

Planen för de offentliga finanserna väcker oro över om ministeriet kan fullgöra sina uppgifter och skyldigheter med kraftigt minskade anslag.

Vattenvård

Regeringen satsar avsevärt på att förbättra Skärgårdshavets skick, men samtidigt minskar medlen för att sörja för insjöarnas och Östersjöns tillstånd i övrigt. Regeringen anser fortfarande inte att det är lika viktigt att sörja för ett gott tillstånd i insjöarna och det övriga Östersjön som att förbättra det dåliga tillståndet i Skärgårdshavet.

Skärgårdshavet har förtjänat sitt skydd, men samtidigt är det en nedskärning för östra Finland att rikta pengarna bara till sydvästra Finlands kust. Inte heller i Finland är rena insjöar en självklarhet.

Naturvård

När det frivilliga skyddet minskar kan den obligatoriska normstyrningen öka.

Livsmiljöprogrammen Helmi och Metso stärker Finlands biologiska mångfald och tryggar de livsviktiga ekosystemtjänster som naturen erbjuder. Samtidigt dämpas klimatförändringen och

Utlåtande MiUU 8/2024 rd Avvikande mening 2

främjas anpassningen till den. Båda programmen bygger på frivillighet och har visat sig vara framgångsrika. Frivillighet har varit en viktig faktor för att göra programmen populära, och modellen kan med fördel vidmakthållas.

Dessutom bör det beaktas att den åtgärd i regeringsprogrammet som gäller definitionen av kriterier för gamla orörda skogar, och som baserar sig på EU:s biodiversitetsstrategi, fortfarande är på gång. Det kommande anslagsbehovet påverkas av riktlinjerna för skydd av gamla skogar. Beroende på vilka kriterier det frivilliga skyddet av gamla skogar baserar sig på finns det en risk för att också privat mark lämnas utanför det ekonomiska nyttjandet.

Planen för de offentliga finanserna kan inte garantera tillräckliga resurser för frivilligt skydd och det finns en risk för så kallat grått skydd. Därför är det väsentligt att regeringen påskyndar uppkomsten av en privat kompensationsmarknad.

Naturrekursinstitutet och Finlands miljöcentral

Nedskärningarna hotar verksamhetsförutsättningarna och investeringarna i forskningsinfrastruktur. FoUI-satsningarna bör följa den parlamentariska FoUI-arbetsgruppens överenskommelse och säkerställa basfinansieringen och verksamhetsförutsättningarna för statens forskningsinstitut.

Reparationsbyggande och energiunderstöd

Utsikterna för bostadsbyggandet i Finland fortsätter att vara historiskt dåliga. Byggbranschen är i behov av snabbt stöd. Regeringen gör ett av sina största misstag när den minskar anslagen för reparationsbyggande i ett läge där nybyggandet avtar och särskilt bostadsaktiebolagens behov av reparationer ökar och de ekonomiska resurserna minskar i östra och sydöstra Finland. Situationen förvärras ytterligare av regeringens nedskärningar i hushållsavdraget.

Också sloandet av energiunderstöden i och med regeringens nedskärningar drabbar samma målgrupp. Energistöden har bidragit till bättre byggnadsbestånd och arbete runtom i Finland.

Byggnaderna kan inte betraktas enbart som placeringsobjekt, utan de ska ses som hem och arbetsplatser. Sunda och välfungerande byggnader förbättrar livskvaliteten.

Reparationsbyggande och energiunderstöd motsvarar också Finlands klimatmål när byggnadernas energiprestanda kan förbättras.

Bostadspolitik

Att bygga bostadsrättsbostäder innebär att man kompletterar bostadsbeståndet i förorter med lågt marknadspris utan risk för att områdena segregeras. Den låga prisnivån på gamla bostäder i dessa förorter gör nämligen att byggnadsföretagen inte inleder produktion av ägarbostäder för konsumentförsäljning.

Utlåtande MiUU 8/2024 rd **Avvikande mening 2**

Att upphöra med byggandet av bostadsrättsbostäder signalerar att man i Finland inte förhåller sig allvarligt till områdessegregering. En sådan signal bör vi inte sända i vårt land, där urbaniseringen sker snabbt.

Regeringen bör signalera att de finländska städerna absolut håller fast vid bekämpningen av områdessegregeringen.

I stället för att frysa produktionen kan ASO-produktionen styras noggrannare än för närvarande. Exempelvis kan ASO-systemets parametrar ändras, bostäderna riktas och finansieringen förenas med ramvillkor genom vilka statens risk minskas utan att förorterna offras.

Boenderådgivning

Halveringen av stödet för boenderådgivning minskar antalet anställda i kommunerna. Boenderådgivningen har inte ens hunnit stabiliseras när den redan omfördelas.

Nedskärningarna i den sociala tryggheten ökar hyresbetalningssvårigheterna och risken för vräkning. Det har redan resulterat i att antalet personer som ansöker om utkomststöd har ökat kraftigt. På grund av regeringens åtgärder är man tvungen att övergå från förebyggande verksamhet till att korrigera skador. Detta leder till att tyngdpunkten flyttas längre bort från syftet enligt lagen.

Utbildningen inom naturbruk

Naturbaserade ekosystem spelar en central roll i bekämpningen av klimatförändringen. Naturbruksaktörerna, det vill säga de som bedriver jord- och skogsbruk och de som arbetar inom branschen, har en central roll i underhållet av dessa ekosystem. Samtidigt är det fråga om att upprätthålla en hälsosam och bördig jordmån, vilket är av central betydelse för upprätthållandet av livsmedelssäkerheten och försörjningsberedskapen.

Regeringens nedskärningar drabbar särskilt utbildningen inom naturbruk. Nedskärningarna görs genom att allt färre medel reserveras för examina. Detta gäller både yrkesinriktade grundexamina och yrkes- och specialyrkesexamina.

Utbildningen i naturbruk är inte billig, eftersom det krävs infrastruktur som är nödvändig för att ordna undervisningen. Hit hör undervisningsgårdar, -trädgårdar och -skogar. Andelen arbetskraft inom naturbruket som går i pension ökar också i snabb takt. Denna arbetskraft kan inte ersättas utan utbildning av hög kvalitet. För att inte tala om behovet av kontinuerligt lärande.

Regeringen styr utbildningsutbudet utifrån vad som ekonomiskt sett är mest lönsamt. Det är fel väg att gå. Utbildning ska tillhandahållas utifrån arbetslivets behov, vilket också gör det möjligt att ordna utbildning inom yrken som är viktiga med tanke på klimatet och miljön.

Avvikande mening

Vi föreslår

Utlåtande MiUU 8/2024 rd
Avvikande mening 2

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 22.5.2024

Vesa Kallio cent

Utlåtande MiUU 8/2024 rd Avvikande mening 3

Avvikande mening 3

Motivering

Regeringens politik handlar om en historisk förändring på systemnivå där den finländska välfärdsstaten avvecklas och arbetstagarnas ställning försämras på ett sätt som saknar motstycke. Också regeringens miljöpolitik försämrar miljön på bred front, och nedskärningarna i finansieringen både inom miljöskyddet och miljöförvaltningen är förödande. Miljöns värde ses som ett redskap för att på kort sikt få ekonomisk vinning, vilket blir konkret när regeringen ökar avverkningsnivåerna och höjer Forststyrelsens intäktsföringsmål, även om bägge bör sänkas.

Regeringen döljer sin politik bakom det oumbärliga: att det inte finns något alternativ till den politik som bedrivs. I verkligheten finns det alltid alternativ. Det handlar om ideologiska val.

Klimatpolitik

Regeringen fokuserar i sin klimatpolitik på att tala om möjligheterna till tekniska sänkningar. Det har ännu inte synts några handlingar eller pengar, och de tekniska sänkningarna skulle i vilket fall som helst gynna klimatet först på 2030-talet, om de över huvudtaget leder till klimatåtgärder som kan genomföras.

Sett till planen för de offentliga finanserna ter sig politiken för kolsänkningar som den viktigaste klimatpolitiken under denna regeringsperiod. Avverkningsnivån bör sänkas, inte höjas. Utsläppen från torvmarker bör åtgärdas på många sätt, till exempel genom ingripande i åkerröjning och införande av en förändringsavgift för markanvändning. Torvmarker ska beskogas, återvätas eller restaureras beroende på objektet. Regeringen borde inte från första början ha skurit i finansieringen till våtmarksodlingen med 30 miljoner euro, i synnerhet när man inte har några åtgärder för kolsänkningar. Även stödet för beskogning togs bort, vilket är fel politik med tanke på sänkningarna. Genom att inte komma med något svar på frågan om kolsänkningar och inte vidta några åtgärder tar regeringen en betydande kostnadsrisk, eftersom Finland i sista hand måste fullgöra sin LULUCF-skyldighet genom att köpa sänkenheter av andra EU-länder.

Naturpolitik

Finansieringen av naturvården behöver höjas målmedvetet för att stoppa förlusten av den biologiska mångfalden. Instrumenten finns i huvudsak redan: det mycket populära Metso-programmet styr exempelvis på ett bra sätt skyddet av privatägd värdefull natur, genom Helmi-programmet skyddas och restaureras bland annat myrmarker och programmet Nousu fokuserar på vattenvård. Trots detta genomför regeringen historiska nedskärningar i finansieringen av naturvården, och artförlusten kommer inte att kunna stoppas.

Alla gamla och orörda skogar eller motsvarande skogar bör skyddas, såväl på statens mark som i privata skogar. Regeringen Orpo gör också detta till en kortsiktig kostnadsfråga och försöker genom att sänka kriterierna för gamla skogar undvika att skydda dessa sällsynta, ytterst värdefulla gamla naturobjekt på sina egna marker.

Utlåtande MiUU 8/2024 rd Avvikande mening 3

Bostadspolitik

Regeringens bostadspolitik är katastrofal för låginkomsttagarna. Nedskärningarna i det allmänna bostadsbidraget, sloandet av investeringsunderstödet för grupper med särskilda behov, försvandet av Ara-produktionen, sloandet av finansieringen för bostadsrättsboende och sloandet av energistöden drabbar till många delar samma människor. I städerna och tillväxtorterna blir det allt svårare att klara sig när boendekostnaderna stiger. De massiva nedskärningarna i investeringsunderstöden för bostadsproduktion för grupper med särskilda behov, såsom personer med funktionsnedsättning, äldre och studerande, försvårar situationen för dessa grupper. Efter nedskärningarna räcker inte hela potten till för att trygga den tidigare nivån ens för de funktionshindrades del, trots att man lovat att trygga ställningen för dessa. Det största problemet är dock förändringen i tänkesättet: regeringen visar att den anser att det inte finns någon rätt till boende till överkomligt pris, eller åtminstone att det inte är något som staten prioriterar.

Energistödet har varit en populär och välriktad stödform särskilt för dem som bor i egnahemshus. Stödet har gett möjlighet att välja bort fossil energi, som blir allt dyrare, och på så sätt skydda sig mot ökade boendekostnader. Regeringen slopade genast detta bidrag. Regeringen har inga planer för att främja en grön omställning i människornas vardag eller för att se till vanliga människors bästa.

Företagsstödpolitik

Regeringen försöker få det att se ut som att den måste skära i välfärdsstatens tjänster och den ekologiska välfärden på grund av underskottet i de offentliga finanserna. Men de ineffektiva företagsstöden förmår den inte skära ner i. I synnerhet skatteutgifterna för stöd till vedeldning borde kunna ses över. Det finns inga motiv för att stödja vedeldning eftersom det rör sig om en råvara som är värdefull antingen när den får växa i skogen eller när den får vara en kolsänka så länge som möjligt. Den industri som använder träbiomassa som energikälla styrs med skattestöd i fel riktning.

Djurpolitik

Regeringen driver en djurfientlig politik. Regeringen fortsätter bland annat stödja den oetiska pälsdjursuppfödningen. Det är ett politiskt beslut att inte ingripa, och därför är det regeringens ansvar att dra de politiska slutsatserna i en situation där skattebetalarnas pengar hittills har använts till ett belopp av över 51 miljoner euro för att stödja en förlustbringande bransch med ersättningar på grund av fågelinfluensa. Summan är helt oproportionerlig i förhållande till näringsens storlek. Inte heller i fråga om andra djurarter gör regeringen några behövliga förbättringar, utan tvärtom strävar regeringen genom sin politik efter att försvaga ställningen för flera arter, såsom vargen.

Utsiktslöst för industri- och innovationspolitiken

Regeringen underlåter att göra nödvändiga investeringar i en hållbar omställning och erbjuder inte heller draghjälp för att lösa den djupa krisen inom byggnadsindustrin, trots att det finns exceptionellt starka konjunkturpolitiska och kostnadseffektivitetsbaserade motiveringar för detta.

Utlåtande MiUU 8/2024 rd Avvikande mening 3

Den ekonomiska tillväxten har nästan alltid inneburit ökad förbrukning av naturresurser och det finns inga tecken på att denna koppling bryts i Finland. Användningen av naturresurserna per capita är i Finland mångdubbel i förhållande till den nivå som allmänt anses vara hållbar, och klart större än i EU i snitt eller i våra viktigaste jämförelseländer.

För att vårt mål om klimatneutralitet ska nås, förlusten av biologisk mångfald ska stoppas och användningen av naturresurser ska fås på en hållbar nivå krävs en strategisk och systematisk industri- och samhällspolitik för en hållbar omställning. Regeringen har dock ingen sådan vision eller ambition. Regeringens linje hotar leda till att målen inte nås. Trots de ökande behoven minskar finansieringen av åtgärderna för en hållbar omställning under ramperioden.

Kopplingen mellan målen för statsfinansernas hållbarhet och miljöhållbarhet måste vara betydligt starkare. Vid planeringen av de offentliga finanserna måste man också beakta olika hållbarhetsindikatorer i stor utsträckning. Till exempel har man vid statsrådets kansli länge samlat in rätt heltäckande uppgifter om utvecklingen av olika indikatorer, men detta arbete är i stor utsträckning åtskilt från planeringen och utvärderingen av de offentliga finanserna.

För att målen i klimatlagen ska nås krävs det en beslutsam industripolitik för en rättvis omställning. De offentliga stöden måste ökas betydligt, men samtidigt måste också fördelningen av dem utvecklas så att den offentliga finansieringen riktas så effektivt som möjligt till att påskynda en ekologiskt hållbar strukturomvandling.

En viktig ny sektor inom den hållbara industrin som förtjänar stöd är förädling av växtbaserad mat. Finland bör genomföra ett investeringspaket för växtbaserad mat och systematiskt investera 30 miljoner euro per år för att skapa ett kluster för livsmedellexport. Det finns stor potential för detta till exempel redan nu när det gäller VTT:s spin off-företag, men det behövs investeringar och offentligt stöd för att verksamheten ska kunna växa.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 22.5.2024

Mai Kivelä vänst